

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (1100 - 323 π.Χ.)

2.1. Ομηρική εποχή (1100 - 750 π.Χ.) σελ. 76 και 78-83

Πότε → μετά την παρακμή των μυκηναϊκών κέντρων

Διάρκεια → τρεις αιώνες

Προσδιορισμός → Περίοδος αναστατώσεων και συνεχών μετακινήσεων των ελληνικών φύλων· μεταβατική εποχή, προς το τέλος της οποίας οι Έλληνες διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις της ανασυγκρότησής τους.

Πηγές → ομηρικά έπη και αρχαιολογική έρευνα («ομηρική εποχή»)

Παλαιότερος χαρακτηρισμός → Ελληνικός μεσαίωνας / σκοτεινοί χρόνοι, δηλ. εποχή άγνωστη και παρακμιακή σε σχέση με τον λαμπρό μυκηναϊκό πολιτισμό.

Σύγχρονος χαρακτηρισμός → Περίοδος ανασυγκρότησης, οργανωτικής δημιουργίας και θεμελίωσης του ελληνικού πολιτισμού.

Κάθοδος των Δωριέων → αρχές 11ου αιώνα, σταδιακά και κατά κύματα. Μάλλον πρόκειται περισσότερο για εξάπλωση από τα βουνά και την ύπαιθρο στις πόλεις και στα γνωστά

κέντρα του μυκηναϊκού κόσμου.

Επικράτηση Δωριέων → δημογραφικό πρόβλημα που εκτονώθηκε με αλυσιδωτές μετακινήσεις ελληνικών πληθυσμών.

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός.

Ορισμός → Οι μεταναστευτικές κινήσεις των ελληνικών φύλων από την ηπειρωτική Ελλάδα προς τις δυτικές ακτές της Μικράς Ασίας, μέσω των νησιών του Αιγαίου, από τα μέσα του 11ου ως τον 9ο αι. π.Χ..
Ειδικότερα:

1) Αιολείς (αιολική διάλεκτος): Θεσσαλία → βορειοανατολικό Αιγαίο, Λέσβος, Τένεδος, απέναντι παράλια της Μ. Ασίας («Αιολίς»).

2) Ίωνες (+ πολλά άλλα φύλα: Δρύοπες, Μολοσσοί, Αρκάδες, Φωκείς, Μάγνητες): βορειοανατολική Πελοπόννησος, Αττική, Εύβοια → Κυκλάδες, Σάμος, Χίος, απέναντι ακτές της Μ. Ασίας· ίδρυση 12 νέων πόλεων + θρησκευτική ένωση του Πανιωνίου· τεράστια εξάπλωση, εις βάρος των άλλων φύλων. Όλη η δυτική ακτή της Μ. Ασίας έμεινε στην ιστορία με το όνομα Ίωνία.

3) Δωριείς: Λακωνία, Επίδαυρος, Τροιζήνα → Μήλος, Θήρα, Κρήτη → Ρόδος, Κως, νοτιοδυτικές ακτές της Μ. Ασίας· μετακίνηση όχι αναγκαστική, αλλά στα πλαίσια της εξάπλωσης των Δωριέων· πρώτη επαφή τους με τη Θάλασσα. Αργότερα συγκροτείται η θρησκευτική ένωση της δωρικής εξάπολης (Ιαλυσός, Κάμιρος, Λίνδος, Κως, Κνίδος, Αλικαρνασός).

Κατάληξη → Μόνιμη εγκατάσταση στους νέους τόπους, επέκταση στην ενδοχώρα, ενίοτε ανάμειξη μεταξύ των διαφόρων ελληνικών φύλων αλλά και με τους γηγενείς πληθυσμούς.

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση.

α) Η οικονομία – χαρακτηριστικά:

1. Κλειστή αγροτική οικονομία: η γη ήταν η κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή.
2. Συγκρότηση του οίκου (οικογένεια + οικονομικά εξαρτώμενα άτομα) και επιτέλεση όλων των παραγωγικών εργασιών.
3. Κατανάλωση των παραγόμενων αγαθών στο πλαίσιο του οίκου.
4. Τρόποι αναπλήρωσης πιθανών ελλείψεων αγαθών: ανταλλακτικό εμπόριο μεταξύ οίκων – ανταλλαγή δώρων – πόλεμος – πειρατεία.
5. Μονάδες μέτρησης της αξίας των ανταλλασσομένων προϊόντων: το βόδι / το δέρμα ζώου – τα μέταλλα – οι δούλοι.
6. Το εξωτερικό εμπόριο (μέταλλα + δούλοι) στα χέρια των φοινίκων.

β) Η κοινωνία – χαρακτηριστικά:

1. Βασική μονάδα κοινωνικής συγκρότησης → ο οίκος .
2. Οικονομική εξέλιξη του οίκου: τερματισμός των μετακινήσεων των ελληνικών φύλων → μόνιμη εγκατάσταση → κατοχή γης → οικονομική ισχύς.
3. Η κοινωνική και οικονομική μονάδα του οίκου αποτελούνταν από:
 - τους αρίστους (= ευγενείς), δηλ. τα μέλη του οίκου που συνδέονταν με συγγενικούς δεσμούς και διέθεταν οικονομική ισχύ (Ομηρικά έπη)·
 - το πλήθος, δηλ. τους ανθρώπους που δεν είχαν άμεσους συγγενικούς δεσμούς με τους αρίστους, αλλά ζούσαν σε καθεστώς εξάρτησης από τον οίκο·
 - τους δημιουργούς, δηλ. τους εξειδικευμένους τεχνίτες κάθε περιοχής (π.χ. ξυλουργοί, αγγειοπλάστες κ.λπ.) που ήταν οικονομικά εξαρτημένοι από τον οίκο / τους οίκους της περιοχής·
 - τους δούλους του οίκου (περιουσιακό στοιχείο, προερχόμενο από πόλεμο ή πειρατεία).

γ) Η πολιτική οργάνωση – χαρακτηριστικά:

- 1) Φυλετικό κράτος: πρώτη μορφή ελληνικής πολιτικής οργάνωσης. Εσωτερική διάρθρωση φυλετικού κράτους: α' δυνατότητα: φυλή / φυλές → φατρίες → γένη (βάσει συγγένειας) β' δυνατότητα: διάσπαση ενός ευρύτερου φύλου γ' δυνατότητα: ένωση περισσότερων φυλών του ιδίου φύλου.
- 2) Εξέλιξη του φυλετικού σε πολιτικά οργανωμένο κράτος: φυλετικοί αρχηγοί → κληρονομικοί βασιλείς. Εσωτερική διάρθρωση πολιτικού κράτους:

ΒΑΣΙΛΙΑΣ

(αρχηγός στρατού → πόλεμος κυβερνήτης + θρησκευτικός αρχηγός + δικαστής → ειρήνη)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

(«βασιλείς», δηλ. αρχηγοί των ισχυρών (το πλήθος, κυρίως οι πολεμιστές· γενών· περιορίσαν την εξουσία του βασιλιά) η σύνοδος συγκαλείται σε κρίσιμες περιστάσεις)

Συμπέρασμα: Την ομηρική περίοδο διαμορφώθηκαν όλοι εκείνοι οι θεσμοί που οδήγησαν από τα μέσα του 8ου αι. π.Χ. στην πολιτική συγκρότηση των ελληνικών κοινωνιών.

δ) Ο πολιτισμός - τομείς:

1) Γραφή: Μετά από 3 αιώνες χωρίς γραφή εμφανίζεται ένα σύστημα που αποδίδει φθόγγους (9ος-8ος αι. π.Χ.)· προσαρμογή των συμβόλων του φοινικικού αλφαβήτου στις φωνητικές αξίες της ελληνικής γλώσσας + προσθήκη φωνηέντων → ελληνική αλφαβητική γραφή, η πρώτη αλφαβητική γραφή στην ιστορία.

2) Θρησκεία: δημιουργία των πρώτων ιερών → πανελλήνιος χαρακτήρας + παγίωση θρησκευτικών αντιλήψεων → ολυμπιακό δωδεκάθεο.

3) Λογοτεχνία: Συγκρότηση της πρώτης μεγάλης μορφής ποίησης των Ελλήνων, της προφορικής επικής ποίησης που είχε ως υπόβαθρο τα μυκηναϊκά τραγούδια με ηρωικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Όμηρος θεωρείται ποιητής των επών (Ιλιάδα και Οδύσσεια).

4) Τέχνη: Γεωμετρική λόγω των γεωμετρικών σχεδίων στη διακόσμηση των αγγείων και στην κατασκευή των έργων μικροτεχνίας.